

Szlama Gabriella Zsófia

Hogyan kommunikálnak a nők?

Sipos Balázs és Krász Lilla *A női kommunikáció kultúrtörténete* című könyvéről

Az elmúlt években egyre gazdaságosabbá vált a nőikkel kapcsolatos szakirodalom, részben pótolva a történetírás eddigi hiányosságait, amely hiányosságokat Pető Andrea *A társadalmi nemek és a nők története* (2006) című munkájában vetett fel. Pető tanulmányában a történetírás tudománnyá válását a modern nemzetállamok kialakulásával teszi egy időre. Ez a politikátörténet elsősorban férfiközpontú volt, az általunk ismert munkák államférfiakat, uralkodókat és felfedezőket helyeztek előtérbe. A nőközpontú történetírás megjelenése a XIX. század második felére datálható, és egyfajta kettősség jellemzi: mi a szerepe a női egyenlőségért folytatott társadalmi harcban és hogyan alakíthatja át a történetírás egészét? Ebben a szellemenben született meg a közelmúltban számos munka, például Sipos Balázs és Papp Barbara könyve, a *Modern, diplomás nő a Horthy-korban*.

Szintén Sipos Balázs nevéhez kötődik az itt áttekintett munka, amely Krász Lillával közös szerkesztésükben *A női kommunikáció kultúrtörténete* címet viseli. A tanulmánykötet hiánypótló mind a kommunikációtudomány, mind a történettudomány területén, s mindkettő szakirodalmi anyagát gazdagítja. A kötet tizenhárom tanulmányból áll, amelyet az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Szlovák Tudományos Akadémia és a Bécsi Egyetem tudományos munkatársai, docensei, adjunktusai és tanárai írtak. Szerkesztése átgondolt és jól felépített. Az értekezések három témakör alá tagozódnak be: családi kommunikáció, levelezés; társadalmi kommunikáció és a nőiesség jelentésének formálása; társadalmi kommunikáció és a női aktorok. (Ez alól egyedül Krász Lilla „A nő történet és a kommunikációtörténet historiográfiai perspektíváiról” című írása jelent kivételt, amely közvetlenül az „Előszót” követi.) A szövegek ettől függetlenül tetszőleges sorrendben olvashatók, önmagukban külön-külön is értelmezhetők. A szerzők munkái közel azonos hosszúságúak.

A publikációk sokszínűek: egyaránt található a kötetben mikrotörténeti munka és nagyobb, átfogóbb írás is. Jelen kritika terjedelmi követelményei nem teszik lehetővé az összes munka bírálatát, így csak néhányra térek ki a továbbiak során.

A „Családi kommunikáció, levelezés” című fejezet egyik legérdekesebb textusát Géra Eleonóra írta. A történész több más munkája is magánlevelek feldolgozására, értelmezésére épült, és ez alól a „Családi levelek, családi játsszák” sem kivétel. A szöveg a néhány éve levéltárba került Rédly–Hellebranth család nőtagjainak levelezését vizsgálja, s illeszti be a XX. század eleji Magyarország középosztálybeli helyzetébe. A család 1912-ben került nehéz helyzetbe, s a megváltozott anyagi körülmények miatt kényszerűen kettévált: a testvéreket és az unokatestvéreket Hellebranthék Amerikába költözése óceánnyi távolságra választotta el egymástól. Géra a családtagok közötti levelezést felhasználva rekonstruálja az egész família történetét, amelyet érdekes, ugyanakkor olvasmányos formában tár az olvasóközönség elé. Ilona, Berta és Baby üzenetváltásai és küldeményei intim bepillantást nyújtanak a család életébe, megmutatva a korszak középosztálybeli nőinek munkavállalási és magánéleti nehézségeit, elképzeléseit és vágyait. Az írás egy rövid, mindössze fél oldalas összefoglalóval zárul, amely a családon belüli női szerepkörökről szól, és amely hosszabb kifejtés esetén még inkább kontextusba helyezhette volna ezt az érdekes és színes írást.

A „Társadalmi kommunikáció és a nőiesség jelentéseinek formálása” című fejezet három művet foglal magában. Mátay Mónika a deviancia és a lázadás kérdéskörével, Varga Zsuzsanna a propaganda keresztüztüzebe került falusi nőikkel, Bartha Eszter pedig az 1970-es évek munkásnőivel foglalkozik. Valamennyi írás többféle szemszögből vizsgálja a XX. század nőit, beleértve az oktatás, a politika vagy éppen a szexualitás kérdését.

A kötet utolsó fejezetében („Társadalmi kommunikáció és női aktorok: tartalom-előállítás”) öt kutató dolgozza fel a különböző női szerepek kérdését. Ebben a passzusban ókori görög költő- és filozófusokról, modern kori művésznőkről és bábákról, társadalmi helyzetük kialakulásáról és elfogadottságáról olvashatunk. A fejezet egyik prominens írása

a szerkesztőhöz, Sipos Balázshoz köthető, aki a női újságírás megjelenését kutatja. Jól felépített szövege betekintést nyújt a magyarországi sajtó modernizálódásának folyamatába és az újságírói hivatás professzionalizálódásába. Sipos emellett felvázolja a női újságírás megjelenésének zordon körülményeit, el nem fogadottságuk stádiumát. Írását az „első öt” női újságíró életútjának és tevékenységének feldolgozásával színesíti: Szederkényi Anna, Stephani Elza, Kovács Lydia, Hollós Lipótné de Grobois Nandine és Zempléni P. Gyuláné története segít megérteni a korabeli női újságírók helyzetét.

A női kommunikáció kultúrtörténete című tanulmánykötet nagyszámú, főként levéltári forrást dolgoz fel. Legnagyobb érdeme az, hogy árnyaltabbá és komplexebbé teszi a női kommunikációról szóló ismereteinket. A kérdést több irányból is megközelítik a szerzők: a magánlevelezés és a hivatalos sajtóanyag mellett interjúkat is olvashatunk. A kötet egyaránt megjelentet mikrotörténeti írásokat és nagyobb, átfogóbb kérdéseket feszegető irományokat is – magyar és egyetemes témákban egyaránt. A témák a történelem egészére eloszlanak, egészen az ókortól napjainkig számos kérdéskört tárgyalnak (ez alól egyedül a középkor jelent kivételt). A tanulmányok szövegezése tudományos és precíz, nyelvezetük ugyanakkor könnyen érthető, olvasmányos. A kötet nem tartalmaz képi illusztrációkat, és bár ezek nélkül is érthető az egyes tanulmányok, néhány fotó és ábrázolás tovább színesíthette volna a művet. A könyvet elsősorban történészeknek és társadalomkutatóknak ajánljuk, ugyanakkor letehetetlen lehet azoknak is, akik nem tudományos pályát választották maguknak. (Sipos Balázs & Krász Lilla (szerk.): *A női kommunikáció kultúrtörténete*, Napvilág Kiadó, Budapest, 2019, 204 oldal, 2800 Ft)

Irodalom

Pető Andrea (2006): Társadalmi nemek és a nők története. In: Bódy Zsombor & Ö. Kovács Szilveszter (szerk.): *Bevezetés a társadalomtörténetbe. Hagyományok, irányzatok, módszerek*, 521–538. o. Budapest: Osiris Kiadó.

Szlama Gabriella Zsófia diplomáit az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerezte előbb történelem alapszak, később művelődéstörténet mesterszakon. Jelenleg a Budapesti Corvinus Egyetem Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskolájának hallgatója. Érdeklődési köre a XIX–XX. századi divat története, kutatási témája a hazai emancipáció és a női nadrágviselet kapcsolata. Email: zsofi.szlama@gmail.com